

REGIONÁLNÍ ASPEKTY SPORTOVNÍHO DIVÁCTVÍ¹

Kamil Kotlík, Pavel Slepíčka, Pavel Landa

Fakulta tělesné výchovy a sportu, Universita Karlova, Praha, ČR

Předloženo v červenci 2008

Prezentovaná stať přináší výsledky empirického výzkumu zaměřeného na sportovní diváctví jako společenský jev a zabývá se především regionálními charakteristikami sportovního diváctví v České republice. Výzkum probíhal v letech 2007 -2008 na stadionech a ve sportovních halách všech ligových družstev fotbalu, ledního hokeje, házené, basketbalu a volejbalu (a také během několika utkání florbalu) a sledovaný soubor byl tvořen 5629 diváky. Zjištěné údaje poskytují možnost jak celkové charakteristiky populace sportovních diváků v České republice, tak také hlubší analýzu této populace z hlediska regionálního rozložení. Právě regionálním aspektům sportovního diváctví se věnuje tato stať, přičemž hlavním zaměřením jsou sociálně-demografické charakteristiky sportovních diváků. Autoři porovnávají jednotlivé regiony České republiky z hlediska divácké populace a získané údaje konfrontují s obecnou sociální a demografickou situací v těchto regionech.

Klíčová slova: sportovní diváci, sociální a demografické charakteristiky, regionální divácká struktura

ÚVOD

Sport je v současné době jednou ze základních součástí životního stylu. Je nezbytný jak z důvodů udržení fyzické kondice, tak také pro psychickou regeneraci člověka. Jeho nedílnou, a v současnosti velmi významnou součástí, je také sportovní diváctví (Slepíčka, Slepíčková, 2002). To se, především v posledních několika desetiletích, stalo velice diskutovaným sociálním fenoménem.

* Článek vznikl s podporou grantu GA ČR 406/07/1459

Lidé přicházející do hledišť sportovních hal, stadionů a jiných sportovišť jsou však společností velice různorodou, a to z mnoha hledisek. Sportovní diváci se mohou navzájem odlišovat nejen věkem, národností a pohlavím, ale také svým sociálním, ekonomickým a jiným zařazením.

Sportovní diváctví lze také pokládat za jev, který se výrazně podílí na vnímání a hodnocení daného sportu českou populací. Negativní reakce fotbalového publika vedou často k tendenci vidět příčiny těchto reakcí v samotné podstatě sportu. Nejsou při tom respektovány existující vazby těchto reakcí na společenské prostředí. Přitom je zřejmé, že nelze chování sportovních diváků vysvětlovat pouze jako výsledek situačních vlivů působících izolovaně v hledištích sportovních stadionů, či jako výsledek osobnostních předpokladů fotbalových diváků, ale je nutné přihlížet i k sociálně-demografickým charakteristikám diváků, k jejich společenské integraci a v neposlední řadě také k příslušnosti k určitému regionu či lokalitě (Kotlík, Slepíčka, 2005).

Celkově je pak sportovní diváctví, jeho existence a projevy, reflexí celospolečenské struktury daného státu či regionu, přičemž svými projevy zpětně působí na klima dané společnosti (Duke, Crolley, 1996).

Samozřejmě je nutné mít na zřeteli i další jak sociální tak také psychologické faktory, které mohou ovlivnit divácké reakce. Nicméně sociálně-demografické prostředí zůstává podle řady studií (Duke, Crolley, 1996, Merkel, Tokarski, 1996, Blackshaw, Grabe, 2004) jedním z rozhodujících faktorů ovlivňujících sportovní diváctví.

Proto je nezbytné znát regionální sociální a demografické charakteristiky sportovních diváků v České republice. Právě Česká republika a její regiony procházejí v posledních 20 letech výraznými celospolečenskými přeměnami a mezi nejvýznamnější z těchto přeměn patří právě demografická struktura české populace (Pavlík, 2002) a její sociálně-ekonomické zázemí.

Výše uvedené společenské přeměny mají v jednotlivých krajích České republiky vlastní specifickou podobu vycházející z jedinečných místních podmínek a zaměření na různá hospodářská odvětví (Hampl, 1996). Zatímco jsou některé z krajů postiženy silnou potřebou nákladné a sociálně problematické průmyslové restrukturalizace, jiné měly možnost vyvíjet se jakožto Euroregiony za pomoci silných externích investičních pobídek a dotací. Každý z krajů má také jiné demografické složení a prostorové rozmístění obyvatelstva (Toušek a kol., 2005).

Z výše uvedených souvislostí jsme vycházeli při koncipování výzkumného projektu zaměřeného na sportovní diváctví, jehož součástí bylo i zjišťování sociálně demografických charakteristik sportovních diváků Regionální sociálně demografickou deskripci sportovních diváků tak považujeme za jedno z důležitých východisek k další analýze sportovního diváctví jako sociálního jevu.

Právě tyto a jim podobné úvahy stály u zrodu studie zaměřené na problematiku sportovních diváků v České republice. Dílčí výsledky této studie zaměřené na sociální a demografickou strukturu z hlediska regionálního rozložení sportovních diváků jsou prezentovány v tomto příspěvku.

METODY, SOUBOR

Výzkumný soubor byl tvořen sportovními diváky nejvyšších soutěží v kopané, ledním hokeji, basketbalu, házené, volejbalu a florbalu v České republice, kteří jsou přímými konzumenty sportovní podívané a dochází tedy na fotbalové stadiony. Diváci byli kontaktováni v hledištích stadionů či sportovních hal před jednotlivými utkáními. Soubor probandů pak byl vybrán následujícím způsobem: byly vylosovány jednotlivé sektory sportovních hledišť a v těchto sektorech byli osloveni všichni přítomní diváci. Celkem jsme se dotazovali 5629 sportovních diváků.

Jako výzkumnou metodu jsme zvolili dotazník Slepíčka 1990, který byl modifikován pro potřeby současného výzkumu a který byl zaměřen především na demografickou strukturu sportovních diváků, jejich prožívání utkání, chování v hledišti a hodnotovou orientaci. Použitý dotazník byl tvořen uzavřenými otázkami s nabídkou odpovědí, přičemž bylo využito Lickertových škál a odpovědí typu ano/ne.

Tento postup byl využit s cílem možné komparace získaných dat a následné ilustrace případných změn ve skladbě fotbalových diváků v souvislosti s proběhlou společenskou transformací.

Terénní šetření pak proběhlo v jarní části ligové sezóny 2006/2007 a v ligové sezóně 2007/2008 formou dotazníku. Toto šetření se, s výjimkou florbalu, uskutečnilo v hledištích všech prvoligových klubů. Florbal byl do výzkumu zařazen z důvodu vzestupu zájmu o tento sport v ČR a byla provedena celkem 3 dílčí šetření. Naměřená data jsme zpracovávali statistickým počítačovým programem NCSS 60.

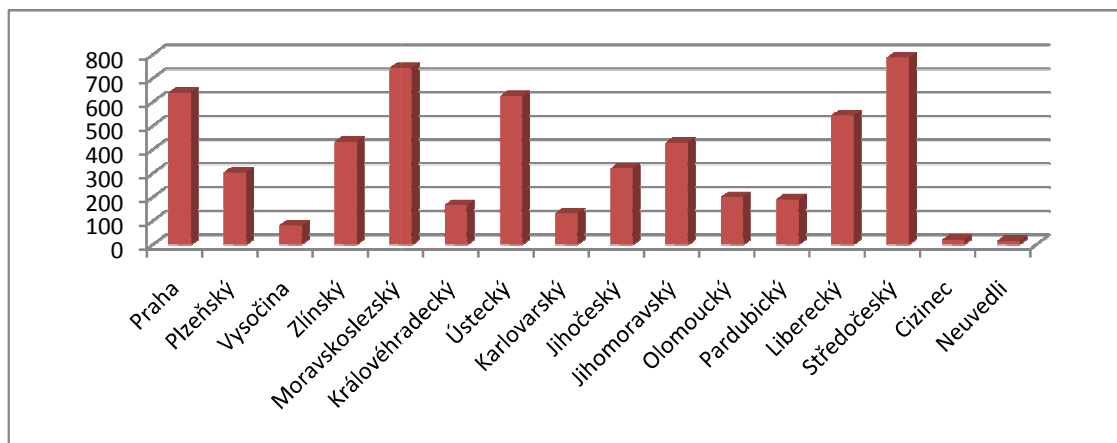
VÝSLEDKY, DISKUSE

Dosažené výsledky jsou uváděny v grafické podobě umožňující přehlednou prezentaci vybraných ukazatelů. Výsledky se pokusíme analyzovat z hlediska regionálního rozvrstvení populace České republiky. Nejvýznamnějšími sledovanými proměnnými tak budou demografické charakteristiky, pro dokreslení celkové situace však v práci uvádíme také prožívání sportovních utkání diváky a jejich následné chování ve sportovních hledištích.

Nejprve si povšimneme celkového regionálního rozložení sportovních diváků (obr. 1)

Obr.1

Regionální struktura sportovních diváků (absolutní počet)

Počty diváků z jednotlivých regionů jsou v tomto případě ovlivněny především množstvím klubů ze sledovaných sportů, které mají v daném regionu sídlo a hrají nejvyšší českou soutěž. Nejvyšší počet dotázaných diváků tak pochází z Moravskoslezského, Ústeckého, Libereckého kraje a z Prahy. V případě Středočeského kraje se jedná jak o diváky docházející na utkání klubů se sídlem v tomto kraji, tak také o diváky dojíždějící na prvoligová či extraligová sportovní utkání do Prahy, a to především z okresů Praha-východ a Praha-západ (z těchto okresů přijíždí do Prahy přes 20 % sportovních diváků).

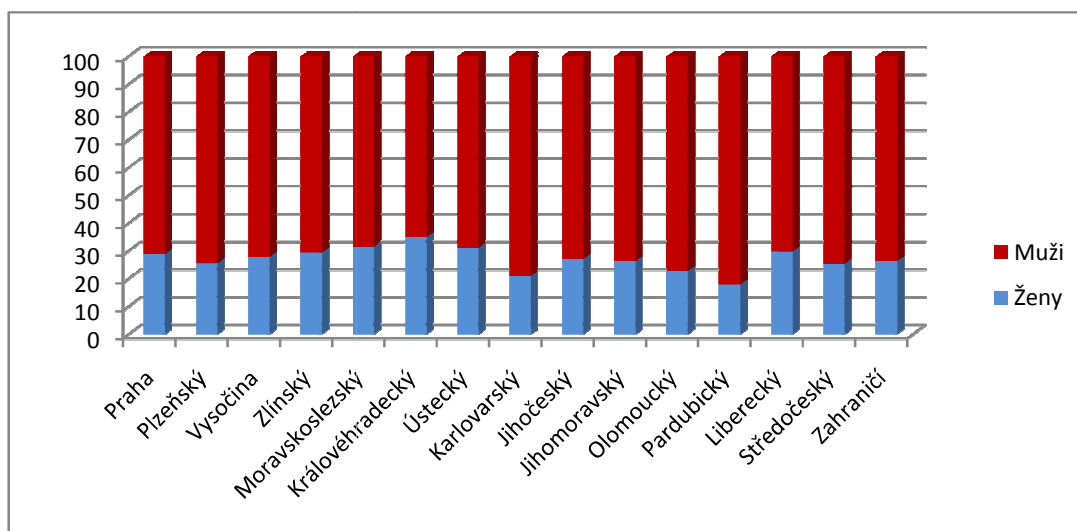
Regiony, které jsou v naší studii zastoupeny nejnižším počtem dotázaných sportovních diváků, jsou pak také regiony s nejnižším zastoupením klubů nejvyšších sledovaných sportovních soutěží v ČR, případně bez tohoto zastoupení (kraj Vysočina). Velmi nízký je rovněž počet diváků s bydlištěm v zahraničí. Výsledky za kraj Vysočina a zahraničí je tak nutno interpretovat velmi opatrně a nelze je považovat za naprosto reprezentativní a

zobecnitelné. Celkově ale nelze počty dotázaných diváků z jednotlivých krajů považovat za plně proporcionální vzhledem k celkové divácké populaci v daných krajích, a to z důvodu např. dojíždějících diváků, dalších druhů soutěží a sportů v našem šetření nepostižených atp. Vzhledem k velmi nízkému počtu diváků žijících v zahraničí, jejich vysoké prostorové variabilitě (těchto 19 diváků žije v 8 různých státech) a v neposlední řadě vzhledem k zaměření této studie nebudeme až zahraniční diváky porovnávat s diváky z jednotlivých regionů České republiky. Z celkového počtu 5629 dotázaných diváků tvoří 27,66 % ženy. Oproti šetřením provedeným v letech 2003-2004 (Kotlík, Slepíčka, 2005) a 1989 (Slepíčka, 1990) tak došlo k postupnému nárůstu žen v hledištích sportovních zařízení.

Regionální zastoupení žen mezi sportovními diváky dokumentuje obr. 2.

Obr. 2

Složení sportovních diváků podle pohlaví

Nejvyšší podíl žen na sportovních divácích byl zjištěn v Královéhradeckém kraji (31,94 %), 30 % hranici pak dále překročily ještě kraje Moravskoslezský a Ústecký, těsně pod touto hranicí pak zůstaly kraje Liberecký a Praha. Kromě Královéhradeckého kraje se v případě všech výše jmenovaných krajů jedná o regiony s velkým množstvím sportovních klubů nejvyšších soutěží. Jedná se tak o regiony s různorodou strukturou sportovních. Nejméně žen naopak navštěvuje sportovní utkání v kraji Pardubickém (17,89 %) a Karlovarském (20,93 %).

Sídelní struktura sportovních diváků je z hlediska porovnání jednotlivých krajů poměrně komplikovaná – situaci dokládá tab. 1. Nejvyšší podíl diváků žijících ve větších sídlech (pro naše potřeby jsme stanovili hranici většího sídla jako město s více než 50 000 obyvateli, neboť každý z krajů má své krajské město minimálně této velikosti) se nachází samozřejmě v kraji hlavního města Prahy. V tomto ohledu však ze zřejmých důvodů nemůžeme porovnávat pražský kraj s ostatními kraji. Dále mají tedy nejvyšší podíl diváků z větších měst kraje Liberecký (54,16 %), Ústecký (50,97 %), Pardubický (47,34 %) a Moravskoslezský (44,53 %). Vysoký podíl diváků z měst nad 50 000 v Ústeckém a Moravskoslezském kraji odpovídá sídelnímu rozložení obcí a měst v těchto krajích, kdy se v obou případech jedná o rozsáhlé konurbační zóny (konurbací rozumíme souměstí, respektive srůstání měst podobné velikosti a významu včetně propojování jejich funkčního zázemí (Bičík, 1995)) vzniklé na základě těžby nerostných surovin a rané industrializace rozsáhlých území (Toušek a kol., 2005).

Tab.1

Sídelní struktura sportovních diváků

	Do 5 000	5 - 10 000	10 - 25 000	25 - 50 000	50 - 100 000	100 tis. - 1 mil.	Nad 1 mil.	Celkem
Praha	0	0	0	0	0	0	100	100
Plzeňský	36,05	10,54	7,82	2,73	0,68	42,18	0	100
Vysočina	49,37	15,19	11,39	15,19	8,86	0	0	100
Zlínský	31,62	22,71	13,58	8,2	23,89	0	0	100
Moravskosl.	16,67	8,61	12,3	17,89	24,45	20,08	0	100
Královéhr.	28,05	17,68	37,8	3,67	12,8	0	0	100
Ústecký	18,02	10,56	12,18	8,27	50,97	0	0	100
Karlovarský	20,93	13,95	16,28	14,73	34,11	0	0	100
Jihočeský	31,66	16,3	7,21	4,7	40,13	0	0	100
Jihomoravský	31,76	13,41	4,47	13,42	1,88	35,06	0	100
Olomoucký	40	3,5	20,5	17,5	14	4,5	0	100
Pardubický	28,72	8,51	13,83	1,6	47,34	0	0	100
Liberecký	16,48	10,61	5,68	13,07	26,7	27,46	0	100
Středočeský	39	14,41	16,22	16,34	14,03	0	0	100
Zahraničí	31,58	5,26	0	5,27	5,26	36,84	15,79	100

*Údaje jsou uváděny v procentech

Nejmenší podíl diváků z měst nad 50 000 obyvatel mají pak kraje Vysočina (8,86 %), Královéhradecký (12,80 %) a Středočeský (14,03 %). V případě kraje Vysočina je divácká skladba poznamenána neexistencí nejvyšší sledované sportovní soutěže na území tohoto kraje. Stejně tak ani Hradec Králové nehostí nejvyšší soutěž – tato je v Jičíně, který spadá do kategorie měst s 10 000 – 25 000 obyvateli. Z měst této velikostní kategorie pak v Královéhradeckém kraji dochází na utkání téměř 40 % diváků.

Středočeský kraj má velice vyrovnanou diváckou sídelní strukturu což koresponduje i s rozložením sídel v tomto kraji. Nejvíce diváků, kteří žijí přímo v krajském městě má Pardubický kraj (47,34 %), dále pak kraje Plzeňský (42,18 %) a Jihočeský (40,13 %). V případě těchto krajů také můžeme konstatovat vysoký podíl diváků z vesnických sídel (do 5 000 obyvatel), což jsou především obyvatelé suburbanizačních zón jednotlivých krajských měst).

Celkově lze sídelní strukturu sportovních diváků sledovaných nejvyšších soutěží hodnotit jako odpovídající rozložení měst se sledovanými sportovními kluby a lze konstatovat, že sledované sporty tak ukazují na spjatost sportovních diváků se svým klubem i městem či blízkým zázemím daného města. Z hlediska věkové struktury mají nejvyšší podíl mládeže na divácké populaci kraje Karlovarský (43,85 %), Vysočina (38,75 %) a Jihočeský (37,50 %). V případě Karlovarského kraje se jedná o hokejové diváky (jiný klub nejvyšší sledované soutěže se v tomto kraji nenachází). Hokejovému klubu se v období, kdy bylo prováděno terénní šetření a sběr dat, mimořádně dařilo a nakonec skončil zcela neočekávaně na druhém místě hokejové extraligy. Během této jedné sezóny klub získal množství nových diváků a příznivců, což se projevilo na návštěvnosti jednotlivých utkání (www.hokej.cz). Věkové rozložení sportovních diváků ukazuje přehledně tab. 2.

Tab.2

Věková struktura sportovních diváků

	Do 15 let	15 - 18	19 - 22	23 - 30	31 - 40	41 - 50	51 - 60	Nad 60 let	Celkem
Praha	10,5	18,97	14,89	19,58	12,23	11,76	6,74	5,33	100
Plzeňský	11,55	21,12	13,53	17,17	10,23	12,87	8,58	4,95	100
Vysočina	16,25	22,5	22,5	16,25	8,75	10	3,75	0	100
Zlínský	10	17,67	10,93	16,51	16,98	11,63	9,77	6,51	100
Moravskosl.	8,11	20,41	15,95	21,61	12,97	9,19	6,35	5,41	100
Královéhr.	9,04	12,65	26,51	12,64	12,05	16,87	9,64	0,6	100

Ústecký	12,08	18,52	15,3	13,03	13,85	11,11	10,31	5,8	100
Karlovarský	22,31	21,54	13,85	16,15	12,31	5,38	5,38	3,08	100
Jihočeský	14,06	23,44	16,25	17,18	10,31	7,19	4,38	7,19	100
Jihomoravský	8,86	17,25	18,88	19,81	10,26	8,86	9,09	6,99	100
Olomoucký	5,56	19,19	15,66	15,14	9,09	12,63	12,12	10,61	100
Pardubický	7,89	22,11	22,63	13,68	12,11	6,84	4,74	10	100
Liberecký	11,79	16,02	15,47	14,18	13,81	10,13	7,37	11,23	100
Středočeský	12,63	17,22	14,67	16,07	15,43	10,84	6,51	6,63	100
Zahraničí	0	5,26	26,32	26,31	15,79	15,79	10,53	0	100

*Údaje jsou uváděny v procentech

Celkově vysoký podíl mládeže v hledištích stadionů a sportovních hal je v rozporu se současným demografickým stárnutím české populace, kdy se mění relativní zastoupení hlavních věkových skupin v populaci (Toušek a kol., 2005). Toto demografické stárnutí je znatelné ve všech krajích České republiky a lze tak konstatovat, že sportovní diváctví z demografického hlediska nereflektuje v žádném z krajů strukturu populace, což lze vysvětlit zejména vysokou popularitou sportovního diváctví mezi mládeží.

Lze také konstatovat, že mladí diváci jsou tolerantnější k sociálně negativním jevům v prostorách stadionu či sportovní haly. Karlovarský kraj má totiž jednoznačně nejnižší podíl sportovních diváků, kterým vadí výtržnosti v areálu sportoviště, a to pouze 63,85 %. Všechny ostatní kraje přesahují v tomto kritériu 75 % dotázaných diváků. Karlovarský kraj vykazuje také nejvyšší procentuální podíl těch sportovních diváků, kteří se zmíněných výtržností aktivně účastní (10,77 %) – všechny ostatní kraje kromě Jihočeského mají takovýchto diváků méně než 5 %. S tím souvisí i prvenství Karlovarského kraje v podílu diváků, kteří nosí vždy nebo alespoň občas do sportovního hlediště předměty, které mohou sloužit jako zbraně (7,64 %), přičemž tento podíl je více než dvojnásobný oproti celorepublikovému průměru.

Vzhledem k tomu, že se v kraji Vysočina nenachází žádný sportovní klub nejvyšší sledované soutěže, jedná se především o dojíždějící diváky. Z tohoto pohledu není vysoký počet mládeže na divácké populaci Vysočiny překvapivý, neboť mládež se obecně vyznačuje vyšší emocionální zainteresovaností na svém oblíbeném klubu a tak také vyšší ochotou za tímto klubem dojíždět (Kotlík, Slepíčka, 2004). V tomto kraji také chybí diváci sledovaných soutěží starší 60 let. Jejich ochota dojíždět na zápasy svých oblíbených sportovních klubů je tak o hodně menší než v případě mladších skupin diváků.

Nejvyšší podíl divácké populace nad 30 let mají pak kraje Zlínský (44,89 %), Olomoucký (44,45 %) a Liberecký (42,54 %), přičemž Olomoucký a Liberecký kraj mají také nejvyšší podíl diváků nad 60 let věku (jako jediné dva kluby mají tento podíl vyšší než 10 %).

Intenzivnější emocionální vazbu mladých diváků k jejich oblíbeným klubům a intenzivnější prožívání jejich úspěchů lze dokladovat například dobou, po jakou tyto diváky mrzí prohra daného klubu. Jednoznačně nejvyšší procento sportovních diváků, které mrzí prohra jejich oblíbeného klubu minimálně až do dalšího utkání mají kraje Karlovarský (40,77 %) a Vysočina (40,00 %). Diváci Karlovarského kraje jsou také v největší míře emocionálně vzrušeni po celou dobu zápasu (celkem 49,62 % oproti ostatním krajům, které dosahují maximálně 33 %).

Tab.3

Rodinný stav sportovních diváků

	Svobodný	Ženatý	Rozvedený	Ovdovělý	Celkem
Praha	63,75	27,98	7	1,27	100
Plzeňský	62,88	31,44	5,68	0	100
Vysočina	79,75	13,93	6,32	0	100
Zlínský	56,44	37	4,92	1,64	100
Moravskosl.	64,63	28,86	5,96	0,55	100
Královéhr.	61,97	33,74	4,29	0	100
Ústecký	61,71	29,56	7,59	1,14	100
Karlovarský	75	19,53	5,47	0	100
Jihočeský	71,92	24,92	2,21	0,95	100
Jihomoravský	63,92	27,83	5,42	2,83	100
Olomoucký	54,5	36,5	6,5	2,5	100
Pardubický	69,52	24,06	4,81	1,61	100
Liberecký	57,38	34,39	6,54	1,69	100
Středočeský	61,89	31,71	5,63	0,77	100
Zahraničí	66,67	27,78	5,55	0	100

*Údaje jsou uváděny v procentech

Součástí sociálně-demografického zázemí sportovních diváků je také jejich rodinný stav, který je přehledně uveden na tab. 3. Nejvíce svobodných diváků přichází do hledišť stadionů či sportovních hal v krajích Karlovarský (75 %) a Jihočeský (71,92 %) či přijíždí z kraje Vysočina (79,75 %). Tato skutečnost opět koresponduje s věkovým rozložením

sportovních diváků, kdy je ve výše zmíněných krajích nejvyšší podíl mladistvých diváků. Tyto tři výše uvedené kraje mají rovněž výrazně nadprůměrné zastoupení mládeže v celkové populaci (Toušek a kol., 2005). Nejvyšší podíl ženatých diváků či vdaných diváček jsme zaznamenali ve Zlínském kraji (37,00 %), dále pak v Libereckém (34,39 %) a Královéhradeckém kraji (33,74 %), což také souvisí s věkovým rozložením divácké populace

Nejvyšší podíl rozvedených diváků navštěvuje sportovní utkání v Ústeckém kraji (7,59 %) a v Praze (7,00 %). V případě Ústeckého kraje lze tento stav vysvětlit obecně tíživou demografickou situací v tomto kraji (www2.czso.cz/csu), Praha pak doplácí na celospolečenský trend vyšší rozvodovosti ve velkých městech (Pavlík, 2002).

Z hlediska vzdělanostní struktury sportovních diváků vykazuje nejvyšší podíl diváků s pouze základním vzděláním Karlovarský kraj (38,76 %), což opět koresponduje s postavením tohoto kraje ve struktuře sportovních diváků podle rodinného stavu a struktuře podle věku. Vzdělanostní strukturu sportovních diváků ukazuje tab. 4.

Tab.4

Vzdělanostní struktura sportovních diváků

	ZŠ	SOU	SŠ	VOŠ	VŠ	Celkem
Praha	27,98	12,88	37,52	3,18	18,44	100
Plzeňský	32,2	18,64	36,27	3,40	9,49	100
Vysočina	31,65	17,72	36,71	1,26	12,66	100
Zlínský	25,18	23,04	33,49	2,61	15,68	100
Moravskosl.	24,69	18,52	39,51	4,52	12,76	100
Královéhr.	20,86	19,02	51,53	1,23	7,36	100
Ústecký	29,08	17,65	42,65	1,47	9,15	100
Karlovarský	38,76	20,93	31,78	0	8,53	100
Jihočeský	33,97	17,31	34,62	3,52	10,58	100
Jihomoravský	23,94	19,95	35,45	3,05	17,61	100
Olomoucký	23,12	20,1	42,21	2,01	12,56	100
Pardubický	27,66	20,74	32,98	5,34	13,28	100
Liberecký	25,05	17,33	38,42	6,02	13,18	100
Středočeský	26,99	21,51	37,03	3,91	10,56	100
Zahraničí	6,25	6,25	43,75	6,25	37,5	100

*Údaje jsou uváděny v procentech

Rovněž kraje Jihočeský a Vysočina mají vysoký podíl diváků se základním vzděláním na celkové divácké populaci docházející na stadiony či do sportovních hal (33,97 %, resp. 31,65 %). I v případě výše zmíněných krajů tato skutečnost souvisí s vysokým podílem mladistvých diváků. Kromě těchto krajů má však vysoký podíl diváků se základním vzděláním také Plzeňský kraj (32,20 %). Vzhledem k tomu, že tento kraj má spíše velice nízký podíl středoškolsky vzdělané populace (středoškolské vzdělání s maturitou) a jeden z nejnižších podílů vysokoškolsky vzdělané populace (dohromady méně než 35 % (Toušek a kol., 2005)) a vzhledem k tradiční průmyslové základně, lze vyslovit předpoklad, že Plzeňský kraj bude mít i vysoký podíl dělnických profesí v zaměstnanecké struktuře sportovních diváků.

Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělané populace mají pak s výrazným odstupem kraje Praha (18,44 %), Jihomoravský (17,61 %) a Zlínský (15,68 %). V případě Prahy a jižní Moravy s centrem Brnem se jedná o tradiční centra vzdělání, kde studuje vysokou školu velká část vysokoškolské populace České republiky, přičemž v těchto městech pak po ukončení studií také zůstávají.

Zajímavá je situace v oblasti učňovských oborů, kdy divácká populace s učňovským vzděláním není jednoznačně situována v oblastech s tradiční průmyslovou základnou. Nejvyšších hodnot dosahuje sice Zlínský kraj (23,04 %), dále však následují Středočeský kraj (21,51 %) a Karlovarský kraj (20,93 %). Celkově lze podíly diváků s maximálně dosaženým učňovským vzděláním označit v jednotlivých krajích za poměrně vyrovnané. Výjimku pak tvoří region hlavního města Prahy (podíl 12,88 %), kde je dlouhodobě silný trend vzdělávání ve středoškolských zařízeních neučňovského typu (www2.czso.cz/csu) a kde je pak také nedostatek absolventů manuálních profesí. Vysoký podíl učňů mezi diváky ve Středočeském kraji lze vysvětlit zvýšenou poptávkou Prahy po manuálních profesích a vysokým podílem učňů v Mladé Boleslavi (Škoda Auto), to však již výrazně přesahuje rámec této práce. Nízký podíl učňů v hledištích zaznamenávají kraje s problematickou zaměstnaností situací v oblasti průmyslu, obtížně probíhající restrukturalizací a následnou vysokou nezaměstnaností (www2.czso.cz/csu) – tedy Ústecký a Moravskoslezský kraj.

Z hlediska zaměstnanostní struktury sportovních diváků, kterou ukazuje tab. 5., je nejpočetnější skupina studentů (celkem 39,33 %).

V porovnání jednotlivých krajů je tato divácká skupina nejvíce zastoupena na divácké populaci Karlovarského kraje (54,20 %), dále pak následují kraje Vysočina (53,85 %) a Jihočeský (48,74 %). Ostatní kraje mají oproti Karlovarskému kraji nejméně o 12 % nižší

podíl studentů a za vedoucí trojicí tak výrazně zaostávají. Tato skutečnost souvisí s již výše uvedenou situací v oblasti věkové a vzdělanostní struktury divácké populace v jednotlivých regionech.

Tab.5

Zaměstnanostní struktura sportovních diváků

	Dělník kvalifikovaný	Nekval. dělník, fyz. prac. zeměd.	Provozní, pracovník, řad. úředník	Výsoce odb. nebo ved. pracovník	Středně odborný pracovník	Podnikatel	Nezaměstnaný	V domácnosti, na mateřské	Důchodce	Student	Učeň	Jiné	Celkem
Praha	4,57	0,79	6,94	14,51	13,09	11,2	1,1	0,79	4,42	41,01	1,58	0	100
Plzeňský	10,23	1,65	7,60	9,24	12,54	8,58	0,99	0,66	5,61	40,59	2,31	0	100
Vysočina	5,13	0	5,11	7,69	12,82	12,82	1,29	0	0	53,85	1,29	0	100
Zlínský	15,93	0,23	5,63	12,18	12,41	6,79	2,34	1,17	7,03	34,19	1,87	0,23	100
Moravskosl.	9,2	1,35	7,72	10,42	12,31	6,63	2,17	0,81	6,09	41,54	1,35	0,41	100
Královéhr.	9,2	0,61	9,22	6,13	14,72	12,88	0	1,23	3,07	41,71	1,23	0	100
Ústecký	6,79	0,81	7,43	10,82	13,89	8,4	4,36	0,97	5,33	39,1	1,94	0,16	100
Karlovarský	11,45	0,76	5,34	7,63	10,69	3,82	1,53	2,29	2,29	54,2	0	0	100
Jihočeský	9,43	0,94	6,63	6,92	10,06	6,91	2,83	0,94	5,66	48,74	0,94	0	100
Jihomoravský	8,64	0,7	4,92	11,45	10,28	12,38	3,27	1,4	7,01	36,68	3,04	0,23	100
Olomoucký	14,5	1	5,5	10	11	8	0,5	0,5	8	39	1,5	0,5	100
Pardubický	8,95	0	7,36	10,53	9,47	6,32	4,21	0,53	8,42	41,58	2,63	0	100
Liberecký	8,8	0,94	4,67	11,99	13,3	10,67	2,81	0,94	8,8	35,39	1,69	0	100
Středočeský	8,47	0,9	6,42	12,97	13,99	9,24	1,54	0	6,16	37,74	2,31	0,26	100
Zahraničí	5,26	0	5,27	21,05	15,79	5,26	5,26	0	0	42,11	0	0	100

*Údaje jsou uváděny v procentech

Dělnické profese jsou výrazněji zastoupeny ve Zlínském (16,16 %), Karlovarském (12,21 %) a Plzeňském (11,88 %) kraji. V případě Zlínského kraje se může jednat o návaznost na nejvyšší podíl absolventů učňovských oborů ze všech krajů České republiky. Zlínsko je rovněž vnímáno jako efektivní průmyslový region s malými restrukturalizačními tlaky (Toušek a kol., 2005). Podobně je vnímán i Plzeňský kraj, který má navíc i nejvyšší podíl

diváků s pouze základním vzděláním. Do této situace se však promítá i podíl studentů na divácké populaci Plzeňského kraje.

Nejvyšší podíl nezaměstnaných diváků nalezneme v Ústeckém kraji, což také odráží nejvyšší míru nezaměstnanosti v tomto kraji z celé České republiky. Nejméně podnikatelských aktivit vyvíjejí diváci v Karlovarském kraji (3,82 %), v ostatních krajích je podíl podnikatelů na sportovních divácích dvou až čtyřnásobný. Zajímavý je nejvyšší podíl podnikatelů mezi sportovními diváky v Královéhradeckém (12,88 %) kraji a dále v kraji Vysočina (12,82 %). To může korespondovat s malým množstvím velkých zaměstnavatelů v těchto krajích a spíše různorodou strukturou malých firem. Nejvyšší podíl vedoucích a vysoce odborných pracovníků lze nalézt v kraji hlavního města Prahy (14,51 %) a dále ve Středočeském kraji (12,97 %). Tato skutečnost souhlasí s výraznou koncentrací vyšších pracovních postů v Praze (www2.czso.cz/csu), v případě Středočeského kraje se jedná především o diváky pocházejících ze suburbanizačních zón pražské aglomerace (Ouředníček, 2001).

Tyto dva výše uvedené kraje rovněž zaznamenávají spolu s Vysočinou nejvyšší podíly sportovních diváků, kteří hodnotí pozitivně svoji ekonomickou situaci, tedy kategoriemi bohatý či spíše bohatší (Praha 61,67 %, Vysočina 60,26 % a Středočeský kraj 58,33 %). Hodnocení vlastní ekonomické situace ukazuje přehledně tab. 6., která má spolu s tab. 7 (spokojenost diváků s dosavadním životem) za cíl popis subjektivní kvality života v souvislosti se sociálně-ekonomickou situací jedince v jednotlivých regionech.

Tab.6

Subjektivní hodnocení vlastní ekonomické situace sportovními diváky

	Bohatý	Spíše bohatší	Spíše chudší	Chudý	Celkem
Praha	8,22	53,45	36,02	2,31	100
Plzeňský	5,82	52,05	39,04	3,09	100
Vysočina	10,26	50	35,9	3,84	100
Zlínský	3,63	43,1	45,52	7,75	100
Moravskosl.	5,87	50,56	38,13	5,46	100
Královéhr.	3,16	53,16	34,82	8,86	100
Ústecký	4,98	49,34	41,03	4,65	100
Karlovarský	6,25	47,66	40,62	5,47	100
Jihočeský	9,87	47,37	37,5	5,26	100

Jihomoravský	7,19	47,72	40,29	4,8	100
Olomoucký	3,08	47,18	45,64	4,1	100
Pardubický	3,23	48,92	40,86	6,99	100
Liberecký	4,26	50,87	40,04	4,83	100
Středočeský	5,16	53,18	36,9	4,76	100
Zahraničí	27,77	61,11	5,56	5,56	100

*Údaje jsou uváděny v procentech

Celkově je pak toto hodnocení poměrně vyrovnané. Promítá se do něj nutně srovnávání diváků se svým okolím a reálné životní náklady konkrétních diváků v daných regionech. Nicméně i tak lze vidět výraznější rozdíly mezi kraji na opačných stranách žebříčku subjektivního hodnocení vlastní ekonomické situace (např. v Ústeckém kraji hodnotí pozitivně svoji ekonomickou situaci pouze 54, 32 % dotázaných diváků, v Olomouckém kraji pak dokonce pouze 50,26 % a ve Zlínském 46,64 %).

I přes různé hodnocení vlastní situace ekonomické, kdy je téměř polovina dotázaných sportovních diváků převážně nespokojena, je se svým dosavadním životem spokojeno průměrně 93,30 %. Graf spokojenosti diváků s dosavadním životem je uveden na tab. 7.

Tab. 7

Spokojenost sportovních diváků s jejich dosavadním životem

	Spokojen	Spíše spokojen	Spíše nespokojen	Nespokojen	Celkem
Praha	60,92	33,7	3,8	1,58	100
Plzeňský	60,86	34,21	3,62	1,31	100
Vysočina	61,25	32,5	3,75	2,5	100
Zlínský	58,66	33,48	4,61	3,23	100
Moravskosl.	57,07	36,47	3,77	2,69	100
Královéhr.	50	40,12	7,41	2,47	100
Ústecký	56,68	34,72	6,24	2,36	100
Karlovarský	51,54	39,23	5,38	3,85	100
Jihočeský	63,44	32,81	2,5	1,25	100
Jihomoravský	62,85	32,94	3,04	1,17	100
Olomoucký	53	41	5	1	100
Pardubický	50,53	40,43	6,38	2,66	100
Liberecký	51,01	44,94	2,58	1,47	100

Středočeský	59,85	34,14	4,35	1,66	100
Zahraničí	43,24	56,76	0	0	100

*Údaje jsou uváděny v procentech

Procentuální podíly sportovních diváků, kteří jsou se svým životem převážně spokojeni jsou v jednotlivých krajích České republiky velice vyrovnané a ve všech krajích překračují 90 %. Nejnižší hodnot dosahují Karlovarský kraj (90,77 %), Pardubický kraj (90,96 %) a Ústecký kraj (91,67 %), nejvyšších pak kraje Jihočeský (96,25 %) a Liberecký (95,95 %).

Tyto údaje vypovídají o skutečnosti, že mezi českými sportovními diváky nezávisí subjektivní kvalita života pouze na ekonomické situaci jednotlivých diváků a na sociálně-ekonomické situaci v daném regionu.

ZÁVĚRY

Na základě výše uvedených skutečností lze konstatovat, že mladiství diváci jsou emocionálněji více vázáni na svůj klub, méně jim vadí výtržnosti v areálu sportovního stadionu či výtržnosti v areálu sportovního stadionu či haly a v případě výrazného úspěchu sportovního klubu v daném regionu se snáze stávají jeho příznivci a ztotožňují se s tímto klubem.

Dále se potvrdila obecně očekávaná sociálně-demografická situace určitých regionů. Sem lze zařadit větší podíl vysokoškolsky vzdělaných sportovních diváků na populaci sportovních diváků v tradičních centrech vzdělání v České republice, vysoký podíl sportovních diváků dělnických profesí v průmyslových regionech na divácké populaci těchto regionů (v tomto případě pouze v průmyslových regionech s malými restrukturalizačními problémy – Zlínsko, Plzeňsko) a horší sociální situaci (vyšší rozvodovost, vyšší nespokojenost s dosavadním životem, nezaměstnanost) v regionu s vysokou potřebou restrukturalizace odvětví průmyslového sektoru (Ústecký kraj). V regionech s malými restrukturalizačními tlaky je mezi sportovními diváky rovněž vyšší podíl absolventů učňovských oborů. Zajímavá je spokojenost s dosavadním životem a subjektivní hodnocení ekonomické situace sportovními diváky. Zde nelze tvrdit, že by velká centra či konurbační oblasti generovaly také spokojenost a subjektivní bohatství. Naproti tomu ale nelze tyto

sociálně žádoucí atributy hledat automaticky ani na venkově. Lze tak předpokládat, že dosažení spokojenosti a materiálního dostatku je u sledovaných sportovních diváků silně intraindividuálně podmíněno a není vázáno na určité regiony či lokality. Tento jev také koresponduje s prostorovou mobilitou obyvatelstva, kdy v současné době vedle sebe existují jak procesy urbanizační a suburbanizační (stěhování obyvatel velkých měst a venkova do zázemí těchto velkých měst (Bičík, 1995)), tak také deurbanizační (stěhování obyvatel z měst na venkov (Bičík, 1995)).

REFERENČNÍ SEZNAM

- Blackshaw, T., & Grabbe, T. (2004). *New Perspectives on Sport and 'Deviance'*. London and New York: Routledge.
- Bičík, I. (1995). *Příroda a lidé Země*. Praha: Nakladatelství ČGS.
- Duke, V., & Crolley, L. (1996). *Football: Nationality and the State*. Harlow, England: Longman.
- Hampl, M. a kol. (1996). *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha: PřF UK.
- Kotlík, K., & Slepíčka, P. (2004). Fotbalové diváctví jako psychosociální fenomén. *Tělesná výchova a zdraví II.*, str. 53–57.
- Kotlík, K., & Slepíčka, P. (2005). Sociálně demografické charakteristiky fotbalových diváků. *Studia Kinanthropologica*. 6, 1, str. 7–15.
- Merkel, U., & Tokarski, W. (1996). *Racism and Xenophobia in European Football*. Meyer & Meyer Verlag.
- Ouředníček, M. (2001). Nová sociálně prostorová struktura v zázemí Prahy. *Česká geografie v období rozvoje informačních technologií. Sborník příspěvků Výroční konference České geografické společnosti*, Olomouc, str. 248–257.
- Pavlík, Z. (2002). *Populační vývoj České republiky 1990–2002*. Praha: DemoArt.
- Roubíček, V. (1997). *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia.
- Slepíčka, P. (1990). *Sportovní diváctví*. Praha: Olympia.
- Slepíčka, P., & Slepíčková, I. (2002). Sport from the Point of View of Czech Society. *Czech Kinanthropology*, Prague, 6, 1, pp. 7–25.
- Toušek, V. a kol. (2005). *Česká republika. Portréty krajů*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj.

www2.czso.cz/csu

www.hokej.cz

PhDr. Kamil Kotlík, Ph.D.

FTVS UK Praha

Katedra pedagogiky, psychologie a didaktiky TV a sportu

José Martího 31

162 52 Praha 6 – Veleslavín

Email: Kamil.Kotlik@seznam.cz

REGIONAL ASPECTS OF SPORT SPECTATORSHIP

The text shows results of the scientific research focused on sport spectatorship as a social phenomenon. The research was engaged mainly in regional characteristics of sport spectatorship in the Czech Republic. The research took part through the years 2007 and 2008 in stadium, arenas and sports halls of all football, ice hockey, handball, basketball and volleyball clubs belonging to the highest Czech league. We also realized part of the research on two floorball clubs. The research sample consist of 5629 sport spectators.

Our findings offer a possibility of an overall characteristic of a sport spectator's population in the Czech Republic as well as a possibility of deeper analysis of this specator's population from the point of wiew of a regional distribution.

This text is devoted just to the regional aspects of the sport spectatorship. The main topic of the text is then social-demographic characteristic of sport spectators. Authors compare different regions of the Czech republic from the point of wiew of sport spectator's population and then face the findings with a general social and demographic situation in that regions.

Key words: *sport spectators, social and demographical charakteristics, regional spectator's structure*